

ISSN 1311-3321

РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „Ангел Кънчев“
UNIVERSITY OF RUSE „Angel Kanchev“

НАУЧНИ ТРУДОВЕ

Том 52, серия 8.3
Здравни грижи

НАУЧНЫЕ ТРУДЫ

Том 52, серия 8.3
Здравоохранение

PROCEEDINGS

Volume 52, book 8.3
Health care

Русе
Ruse
2013

Медицинската сестра и акушерката като субект на административно-наказателна отговорност

Мария Радева

Administrative violations, which can be performed by nurses and midwives: The paper describes the administrative violations that can be committed by nurses or midwives. The author proposed a classification of the numerous administrative violations and offers a clear system for their study.

Key words: nurse, midwife, administrative violation, administrative sanction

ЮРИДИЧЕСКА ОТГОВОРНОСТ

Юридическата отговорност е предназначена да охранява общозадължителния характер на правните норми, а така също и определения от тях начин на регулиране на обществените отношения². [2] Юридическата отговорност е свързана с реализирането на неблагоприятни (негативни) правни последици върху лице, извършило нарушение на задължителни правни норми.

Правната наука и българското законодателство институционализират четири вида юридическа отговорност: наказателна, административно-наказателна, дисциплинарна и гражданска. Административно-наказателната отговорност (административната отговорност) е налагането на санкции, предвидени за виновно неизпълнение на административно-правни задължения. Административното наказание е израз на държавната наказателна репресия, прилагана при нарушения с по-нисък интензитет (за разлика от престъпното деяние), които засягат правоотношенията в определена сфера на обществения живот³ [3], включително и в здравеопазването. Рядко има професия, като професиите, свързани с медицината, при която правната система да регламентира всички форми на юридическа отговорност. Причината за това е, че медицинската професия е рискова, източник на повишена опасност и с голяма обществена значимост. От поведението на работещите в лечебните заведения зависи, в редица случаи, животът на пациента⁴. [4] В цитирания доклад, проф. Голева визира юридическата отговорност на лекарите, но както и авторът подчертава използването в случая на понятието „лекар“ е в обобщаващ смисъл, защото има широк кръг субекти, които следва да обезпечават правата на пациентите.

Медицинската сестра и акушерката, са другите две професии, освен тази на лекаря, които най-тясно се асоциират със здравната система. Професиите на медицинската сестра и на акушерката, подобно на останалите медицински професии, са правно регламентирани, подлежат на държавен контрол и изискванията за тяхното упражняване са много високи. [4]

СИСТЕМА НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ НАКАЗАНИЯ, НАЛАГАНИ НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ И АКУШЕРКИТЕ

Административните наказания, в областта на здравеопазването, се налагат на основание материалноправните норми на няколко основни закона – Закон за здравето (ЗЗ), Закон за лечебните заведения (ЗЛЗ), Закон за здравното осигуряване

² Лилова, Е., http://ejournal.vfu.bg/bg/pdfs/Emiliya_Lilova-Osnovni_funkcii_na_yuridecheskata_otgovornost.pdf

³ Радева, М., Административно - наказателната отговорност, съгласно Закона за здравето, като средство за защита правата на пациентите, Научни трудове на РУ, 2011, том 50, серия 7

⁴ Голева, П., за www.patient.bg, 29.04.2009

(330), Закон за лекарствените продукти в хуманната медицина (ЗЛПХМ), законите за съсловните организации в здравеопазването и др.⁵ [1]

Административно-наказателната отговорност на лекарите и медицинските сестри и акушерките има определени сходства, което се предполага от общата регулация на обществените отношения в здравеопазването. Но административните наказания, налагани на лекарите - от една страна - и на медицинските сестри и акушерките - от друга, имат своите специфики, които се определят от различните права и задължения, вменени на представителите на различните медицински професии.

Административно-наказателните състави, които се реализират по отношение на субекти, притежаващи качеството медицинска сестра и акушерка, могат да бъдат обобщени в система, състоящата се от три групи.

1. Административни нарушения съгласно ЗСОМСААМС

В първата група се включват административните нарушения, дефинирани в Закона за съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти (ЗСОМСААМС). Предпоставка за реализиране на административно-наказателната отговорност по ЗСОМСААМС е членството на медицинската сестра и акушерката в съсловната организация.

Съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти, по смисъла на ЗСОМСААМС, е Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи (БАПЗГ). Съгласно чл.3, ал.1 от цитирания закон медицинските сестри и акушерките, които упражняват професията си, членуват в БАПЗГ.

Административните нарушения по ЗСОМСААМС са дефинирани в два бланкетни състава. Двата вида административни нарушения имат общи белези. От една страна административните нарушения могат да бъдат извършвани само от членове на БАПЗГ. От друга страна - нарушенията трябва да са допуснати при изпълнение на професионалните задължения на медицинската сестра или акушерката.

Съгласно чл. 40, т.1 от ЗСОМСААМС, при условията визирани по-горе, на медицинската сестра или акушерката може да бъде наложена административна санкция за неспазване на правилата, предвидени в Кодекса за професионална етика. Кодексът за професионална етика съдържа правните регламенти за упражняване на професията. Съгласно чл. 39, т.2 от ЗСОМСААМС членовете на БАПЗГ са длъжни да упражняват своята професия в съответствие с Кодекса за професионална етика и в рамките на своите компетенции. Кодексът за професионална етика се приема, допълва и изменя от Конгреса на БАПЗГ, утвърждава се от Министъра на здравеопазването и обнародва в "Държавен вестник".

Съгласно чл. 40, т.2 от ЗСОМСААМС, отново при спазване на общите условия, визирани по-горе, на медицинската сестра или акушерката може да бъде наложена административна санкция за неспазване на правилата за добра медицинска практика. Разпоредбата на чл. 39, т.2 от ЗСОМСААМС вменява в задължение на членовете на БАПЗГ да прилагат правилата за добра медицинска практика. Правилата за добра практика за упражняване на професията от медицинските сестри и акушерките се изработват от Националния съвет по качество.

За нарушение на всяко, вменено от Кодекса за професионална етика или правилата за добра медицинска практика, задължение спрямо медицинската сестра

⁵ Голева, П., О. Томова, Гражданска и административна отговорност в здравеопазването, София, 2012, с. 309

и акушерката може да се реализира административна отговорност съответно по чл. 40, т.1 или т.2 от ЗСОМСААМС.

Съгласно чл. 43, ал. 2 от ЗСОМСААМС актовете за установяване на административните нарушения могат да бъдат съставени от всеки член на Комисията по професионална етика към регионалната колегия на БАПЗГ. Съгласно ал. 3 на същия член, наказателните постановления се издават от председателя на управителния съвет на регионалната колегия на БАПЗГ.

Съставянето на актовете, издаването и обжалването на наказателните постановления по ЗСОМСААМС се извършват съгласно ЗАНН.

2. Административни нарушения съгласно Закона за здравето

Във втората група се включват административните нарушения съгласно Закона за здравето. Общественият отношение, свързани с опазване здравето на гражданите са предмет на регулиране от Закона за здравето. Това е законът, който урежда всички аспекти на здравната система. Останалите приложими в здравната сфера закони са специални спрямо общия Закон за здравето. Това е основанието, административните нарушения, дефинирани в ЗЗ, да бъдат обособени в самостоятелна група.

2.1. Качествата медицинска сестра и акушерка са изрично визирани само в един административно-наказателен състав. Съгласно чл. 222, ал.3 от ЗЗ лекар, лекар по дентална медицина, медицинска сестра, акушерка и фелдшер, който откаже оказването на спешна медицинска помощ на лице в критично за живота му състояние, се наказва с глоба от 1000 до 5000 лева. В условията на повторност, санкцията е лишаване от право за упражняване професията за срок от три месеца до една година.

2.2. Преобладаващата част от административно-наказателните състави в ЗЗ, указват субекта на административната отговорност, използвайки понятието медицински специалист. В тази връзка следва да се направят някои уточнения. Обобщаващото понятие „медицински специалисти“, което се ползва в Закона за здравето следва да се различава от понятието „асоциирани медицински специалисти“, дефинирано в ЗСОМСААМС.

Въпреки употребата на понятието медицински специалист, Законът за здравето не го дефинира, което може да бъде отчетено като известна слабост на правната уредба. По тълкувателен път може да се изведе, че с понятието медицински специалисти се означават лицата, упражняващи медицинска професия. Съгласно чл. 183, ал. 1 от ЗЗ медицинската професия се упражнява от лица, притежаващи диплома за завършено висше образование по специалности от професионални направления "Медицина", "Дентална медицина", "Фармация" и "Здравни грижи". В този смисъл, в обобщаващото понятие „медицински специалист“ се включват медицинските сестри и акушерките.

Законът за здравето дефинира пет административно-наказателни състава, чиито изпълнителни деяния могат да бъдат извършени от медицински специалисти.

На административно наказване по чл. 216 от ЗЗ подлежи медицински специалист, който наруши реда за регистрация, съобщаване и отчет, както и реда за изолация, изследване и диспансеризация на болни, преболедували, заразноносителни и контактни лица.

Разпоредбата на чл. 221а от ЗЗ предвижда административна санкция (глоба, а в условията на повторност - лишаване от право да се упражнява медицинска професия за срок от 6 месеца до една година) за медицински специалист, който не изпълни задължението по чл. 125а. С изменение в Закона за здравето (ДВ 41/2009) на медицинските специалисти са вменени две нови задължения. Всеки медицински специалист е длъжен да уведоми дирекция "Социално подпомагане" за всяко дете, родено в лечебното заведение, за което е налице риск от изоставяне, включително

при липса на документ за самоличност на майката при раждането на детето, при самотна майка, при многодетна майка, при майка със сериозни или множество заболявания. Медицинските специалисти, работещи в лечебните заведения или в здравните кабинети, са длъжни да уведомят органите на МВР и дирекция "Социално подпомагане" за всяко дете, постъпило в лечебното заведение или посетило здравния кабинет, което е жертва на насилие.

Съгласно чл.222, ал. 2 от 33 медицински специалист, който допуска системни нарушения при упражняване на професията си поради небрежност или незнание, допуска груби грешки в работата си или извършва неморални деяния, като използва служебното си положение, ако не подлежи на по-тежко наказание, се наказва с лишаване от право да упражнява професията си за срок от три месеца до две години.

С глоба, съгласно чл. 225, ал.1 от 33, се наказва медицински специалист, който издаде болничен лист в нарушение на нормативно установените за това изисквания.

Разпоредбата на чл. 228 от 33 предвижда налагане на глоба за медицинските специалисти, които нарушават установените със 33 изисквания към формата, съдържанието, условията и реда за използване, обработка, анализ, съхраняване и предоставяне на медицинската документация.

Въпреки използването на понятието „медицински специалисти“, в цитираните административно – наказателни състави, критично следва да се подхожда към възможността, съответните нарушения да бъдат извършени от медицински сестри и акушерки. В преобладаващия брой случаи съответните задължения, неизпълнението на които е предпоставка за налагане на административна санкция, са вменени на лекарите, и в по-ограничени хипотези – на други медицински специалисти.

2.3. Медицинската сестра и акушерката, може да бъде субект на административно наказване и съгласно други разпоредби на 33, които сочат извършителя на административното нарушение с използването на думата „който“. В тези случаи правното качество медицинска сестра и акушерка не е елемент от административно-наказателния състав, т.е. тези нарушения могат да бъдат извършени от всеки, без оглед на притежаваната от него професионална квалификация.

Съгласно чл. 219, ал. 1 от 33 на административно наказване подлежи всеки, който осъществява дейности с източници на йонизиращи лъчения в нарушение на изискванията на Закона за здравето и нормативните актове по прилагането му.

С глоба по чл. 222, ал.1 от 33, ако не подлежи на по-тежко наказание се наказва всеки, който оказва медицинска помощ или извършва здравна дейност, без да има необходимата професионална квалификация по медицинска професия за това.

Разпоредбата на чл. 227 от 33 предвижда налагане на глоба на всеки, който практикува неконвенционални методи за въздействие върху индивидуалното здраве в нарушение на Закона за здравето и нормативните актове по прилагането му.

3. Административни нарушения, предвидени в други закони

Третата група включва административни нарушения, предвидени в други закони. Специалните закони, регулиращи обществените отношения в определен сектор на здравната система, също предвиждат административни нарушения, които могат да бъдат извършени от медицински сестри и акушерки. В тази връзка могат да бъдат дадени следните примери.

Съгласно чл. 45 от Закона за кръвта, кръводаряването и кръвопреливането (ЗККК), всеки който в нарушение на изискванията на закона извърши вземане или преливане на кръв или кръвни съставки, ако не подлежи на по-тежко наказание, се наказва с глоба.

Медицинската сестра и акушерката задължително следва да познават нормативните изисквания спрямо кръвопреливането. Съгласно чл. 29 от ЗККК преливане на кръв или кръвни съставки се назначава от правоспособен лекар, който определя и вписва в медицинската документация вида, количеството и начина на прилагането им. Разпоредбата на чл. 30 указва, че преливането на кръв или кръвни съставки се извършва под контрола на правоспособен лекар. Всяко лице, вкл. медицинска сестра или акушерка, което извърши кръвопреливане, в нарушение на цитираните норми, подлежи на административно наказване.

За разлика от Закона за здравето, ЗЛПХМ въвежда легална дефиниция на понятието медицински специалист. Съгласно § 1, т.34 от ДР, медицински специалисти, по смисъла на ЗЛПХМ, са лекари, лекари по дентална медицина, магистър-фармацевти, медицински сестри, акушерки, медицински лаборанти, фелдшери и помощник-фармацевти.

Търговия на дребно с лекарствени продукти, по ред определен в ЗЛПХМ, може да се извършва в дрогерия. Съгласно чл. 238, ал.3 от ЗЛПХМ ръководителят на дрогерия трябва да е медицински специалист, който отговаря на определени условия.

Разпоредбата на чл. 287, ал. 1 от ЗЛПХМ предвижда административна санкция за лицата, които извършват търговия на дребно с лекарствени продукти, без да имат удостоверение за регистрация на дрогерия, или работят в нарушение на издаденото им удостоверение. Със същата административна санкция се наказват и лицата, които извършват търговия на дребно в дрогерия след прекратяване действието на издаденото удостоверение (чл. 287, ал.2).

Административна санкция (чл. 287, ал.3) е предвидена и за лицата, които продават или съхраняват в дрогерия лекарствени продукти, които се отпускат по лекарско предписание или продукти и стоки със значение за здравето на човека извън определените като допустими за продажба в дрогериите. Санкцията в случай на повторно извършване на същото нарушение е отнемане на издаденото удостоверение за регистрация на дрогерия.

Субект на административната отговорност по чл. 287а от ЗЛПХМ е всеки медицински специалист. С глоба се наказва медицински специалист, който работи при лица, извършващи търговия на дребно с лекарствени продукти, без да имат удостоверение за регистрация на дрогерия (ал.1) или работи в дрогерия след прекратяване действието на издаденото удостоверение (ал.2). При установени повече от две нарушения по ал. 1 и 2 Министърът на здравеопазването може да лиши съответния медицински специалист от право да упражнява професията си за срок до две години.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Възможна е и друга класификация на административните нарушения, относими към медицинските сестри и акушерките. При прилагане на критерия „правно качество на дееца“ – административните нарушения могат да се обособят в две групи. В едната група се включват административните нарушения, които могат да бъдат извършени само от деец, притежаващ качеството медицинска сестра или акушерка. В другата група се включват административните нарушения, извършени от деец, непритежаващ визираните правни качества.

Систематизацията, предложена в изложението е по-ясна за възприемане, дори и от лица без юридическо образование. На студентите от специалност „Медицинска сестра“ и „Акушерка“, както и на работещите в здравната система е целесъобразно да се предложи структурирана и лесна за осмисляне система на административните нарушения, относими към упражняването на съответните професии.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Голева, П., О. Томова, Гражданска и административна отговорност в здравеопазването, София, 2012

[2] Лилова, Е., Основни функции на юридическата отговорност, <http://ejournal.vfu.bg/bg>

[3] Радева, М., Административно - наказателната отговорност, съгласно Закона за здравето, като средство за защита правата на пациентите, Научни трудове на РУ, 2011, том 50, серия 7

[4] www.patient.bg, 29.04.2009

За контакти:

Ас. Мария Радева, Катедра "Публично - правни науки", Русенски университет "Ангел Кънчев", e-mail: mradeva@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.